

БЕЛАРУСКАЯ НАВУКА

Аляксандр КАВАЛЕНЯ,
акадэмік-сакратар Аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў
НАН Беларусі, доктар гістарычных навук;

Васіль ЛЯЎКОВІЧ,
намеснік акадэміка-сакратара Аддзялення гуманітарных навук
і мастацтваў НАН Беларусі, кандыдат філасофскіх навук

ГУМАНІТАРНАЯ НАВУКА НЕЗАЛЕЖНАЙ БЕЛАРУСІ
(да 85-годдзя Нацыянальнай акадэміі навук)

Цяжка, нават немагчыма ўявіць этнатворчы працэс і развіццё асветніцтва на ўсходнеславянскіх зямлях без вялікай плеяды айчынных гуманістаў-асветнікаў. Менавіта дзякуючы іх дзейнасці назапашваліся і пашыраліся веды, развівалася асвета, што арганічна ўзбагачала духоўнае і матэрыяльнае жыццё народа, аказвала станоўчы ўплыў на кансалідацыю грамадства, садзейнічала высяпванню ідэі дзяржаўнасці і сацыяльнаму руху грамадства. Ва ўсе часы важнейшай умовай устойлівага развіцця грамадства з'яўлялася апора на гуманітарныя веды. Далучэнне чалавека да нацыянальнага вопыту і ўсяго таго, што назапасіў сусветны прагрэс, адкрывае магчымасці для забеспячэння стабільнасці сучаснага грамадства, каб упэўнена рухацца наперад. Без навукова-гуманітарнага позірку на мінулы вопыт, на стан дасягненняў і крытычнага асэнсавання праблем, якія маюцца ў жыцці сучаснага грамадства, немагчыма паспяхова будаваць дзяржаўную незалежнасць. Вядома, зло нясуць не толькі атамныя бомбы, прамысловае забруджванне і навукова-тэхнічны прагрэс, а і эгаізм, невуцтва, бяздумная сквапнасць і іншыя ўнутраныя грахі і заганы чалавека, калі вузкія інтарэсы ставяцца вышэй за інтарэсы развіцця грамадства. Небяспека вынікае ад задавальнення прымітыўных жаданняў бяздумнага спажывання, якія засланяюць здаровы сэнс абмежавання і цвярозы голас розуму, каб прадухіліць чалавецтва ад катастрофы.

Пачатак ХХІ стагоддзя можна ахарактарызаваць як якасна новы этап у развіцці навукі, тэхналогій і іх узаемадзеяння з грамадствам. Адбываюцца радыкальныя змяненні не толькі тэмпаў навукова-тэхнічнага прагрэсу, але і яго накіраванасць, характар уздзеяння на чалавека і грамадства. На шчасце, сёння мы больш востра разумеем тое, чаго яшчэ не маглі асэнсоўваць лепшая прадстаўнікі навукі нават у мінулым стагоддзі: гістарычную зменлівасць чалавека, яго духоўную сутнасць і непарыўную сувязь з прыродай, грамадствам і культурай. Усвядомлена адказваць на выклікі часу павінны дапамагчы навуковыя рэкамендацыі сацыяльна-гуманітарных навук, каб з найменшымі стратамі пераадолюваць негатыўныя наступствы.

Развіццё беларускай гуманітарнай навукі непарыўна звязана з дзейнасцю Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, адкрытай 1 студзеня 1929 г., у дзясятую гадавіну ўтварэння БССР, на базе навукова-даследчай і культурна-грамадскай установы рэспублікі — Інстытута беларускай культуры.

Нараджэнне, станаўленне і развіццё НАН Беларусі супалі з вялікімі, сапраўды вызначальнымі падзеямі айчыннай гісторыі. За 85-гадовую гісторыю Нацыянальная акадэмія ішла разам з усім беларускім грамадствам — і ў мірны час, і ў час цяжкіх выпрабаванняў. Разам з краінай, з яе народам яна вытрымала выпрабаванне часам, стала галоўным даследчым цэнтрам, які ўплывае на эканамічнае, тэхналагічнае, сацыяльнае і культурнае развіццё краіны, аб'ядноўвае

высокакваліфікаваных вучоных розных спецыяльнасцей і дзясяткі навуковых арганізацый. Сфарміраваліся аўтарытэтныя навуковыя школы, выраслі сусветна вядомыя вучоныя.

З цягам часу пад уплывам змен у структуры народнай гаспадаркі, патрабаванняў да развіцця навукі мяняліся напрамкі і характар дзейнасці Акадэміі навук, пашыралася кола праблем даследаванняў, умацоўваўся яе кадравы патэнцыял. Буйнейшыя прадстаўнікі беларускай навукі былі абраны акадэмікамі і членамі-карэспандэнтамі Акадэміі навук.

Гістарычны вопыт сведчыць, што традыцыі, выпрацаваныя ў працэсе развіцця грамадства, садзейнічаюць будаўніцтву новага. Яшчэ нікому не ўдалося аспрэчыць ісціну, што паспяховае развіццё краіны немагчыма без апоры на нацыянальныя традыцыі, гісторыю і духоўна-культурны вопыт продкаў. Гісторыка-культурная спадчына з'яўляецца самым каштоўным нацыянальным і агульначалавечым набыткам і адыгрывае рашающую ролю ў сацыяльна-эканамічным развіцці і духоўным жыцці кожнага. Менавіта таму яе неабходна вывучаць, захоўваць і перадаваць з пакалення ў пакаленне.

Аддзяленне гуманітарных навук і мастацтваў НАН арганізуе і каардынуе комплекс даследаванняў па прыярытэтных навуковых напрамках у галіне сацыяльна-гуманітарных навук. У склад яго ўваходзяць пяць дзяржаўных навуковых устаноў: Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, які складаецца з двух філіялаў: Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы і Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы, Інстытут гісторыі, Інстытут філасофіі, Інстытут эканомікі, Інстытут сацыялогіі. Важнымі структурнымі адзінкамі з'яўляюцца Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Якуба Коласа і Выдавецкі дом «Беларуская навука». У навуковых установах працуюць 850 чалавек, у тым ліку 533 даследчыкі, 64 дактары і 206 кандыдатаў навук. Гонарам аддзялення з'яўляецца творчая дзейнасць 8 акадэмікаў і 16 членаў-карэспандэнтаў.

Даследаванні ажыццяўляюцца ў межах дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2011—2015 гг. «Гісторыя, культура, грамадства, дзяржава», якая каардынуецца навуковым саветам.

Лепшыя творчыя дасягненні многіх прадстаўнікоў гуманітарнай навукі навечна ўпісаны ў скарбонку айчыннай і сусветнай культуры, з'яўляюцца яркім і пераканаўчым сведчаннем бязмежнага таленту беларускага народа, яго невычэрпнай духоўнай сілы. Працы Усевалада Ігнатоўскага, Вацлава Ластоўскага, Язэпа Лёсіка, Паўла Горына, Зміцера Жылуновіча, Сцяпана Некрашэвіча, Якуба Коласа, Кандрата Крапівы, Цімафея Гарбунова, Казіміра Буслава, Міхася Лынькова, Мікалая Нікольскага, Уладзіміра Перцава, Петруся Броўкі, Заіра Азгура, Пятра Глебкі, Максіма Танка, Івана Краўчанкі, Васіля Барысенкі, Віктара Каваленкі, Алеся Адамовіча, Мікалая Бірылы, Міхася Лазарука, Іларыёна Ігнаценкі, Івана Шамякіна, Аляксандра Падлужнага, Альфрэда Майхровіча, Івана Навуменкі, Міхаіла Савіцкага аказалі велізарны ўплыў на грамадска-палітычнае жыццё Беларусі, сфарміравалі нацыянальнае і духоўна-культурнае аблічча XX стагоддзя, шырокавядомы ў нашай краіне і за мяжой.

Творчая праца гуманітарных высока ўшанавана дзяржавай. Лаўрэатамі Ленінскай прэміі сталі акадэмікі П. Броўка і М. Танк, 13 членам аддзялення (К. Атраховіч (К. Крапіва), М. Бірыла, Н. Вайтовіч, Ю. Мацкевіч, А. Арашонкава і інш.) прысуджана Дзяржаўная прэмія СССР, больш за 50 чалавек лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі БССР і Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь у галіне навукі і тэхнікі, акадэміку М. Савіцкаму было прысвоена званне «Герой Беларусі».

Вучоныя аддзялення і сёння працягваюць памнажаць лепшыя традыцыі папярэднікаў. Штогод рыхтуецца і выдаецца каля 150 кніжак, многія з іх атрымалі міжнароднае прызнанне. Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 8 студзеня 2009 г. № 6 аўтарскі калектыў супрацоўнікаў Інстытута мастацтвазнаў-

ства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы ўдасцены прэміі «За духоўнае адраджэнне» за фундаментальную шматтомную працу «Беларусы».

Шэраг навуковых, навукова-папулярных і вучэбна-метадычных выданняў, падрыхтаваных навукоўцамі аддзялення і выпушчаных выдавецтвам «Беларуская навука», атрымалі прызнанне шырокай айчыннай і замежнай грамадскасці, не маюць аналагаў. Гэта калектыўная манаграфія «Беларусь: Народ. Государство. Время», якая стала пераможцам у намінацыі «Лепшае масава-палітычнае выданне» нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі-2010», а таксама атрымала Гран-пры Міжнароднага конкурсу «Навуковая кніга-2010» у Маскве; калектыўная праца «Архітэктура Беларусі» ў 4-х тамах, адзначаная дыпламам пераможцы ў намінацыі «Культура, навука, адукацыя» Міжнароднага конкурсу «Мастацтва кнігі» дзяржаў-удзельніц СНД (2011 г.); выданне «Этнокультурные процессы Восточного Полесья в прошлом и настоящем», якое атрымала Гран-пры Міжнароднага конкурсу «Навуковая кніга-2011» у Маскве; унікальны альбом «Археологическое наследие Беларуси — Archaeological Heritage of Belarus», які атрымаў Гран-пры Міжнароднага конкурсу «Навуковая кніга-2012» у Маскве; узнагароджаная дыпламам I ступені Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі-2012» у намінацыі «Арт-Кніга» першая кніга з цыкла «Бібліятэка Радзівілаў Нясвіжскай ардынацыі. Каталог выданняў з фонду Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (XV—XVI стст.)»; калектыўная манаграфія «История Белорусской железной дороги. Из века XIX в век XXI», якая атрымала Гран-пры Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі-2013».

У шматлікіх рэгіёнах краіны намаганнямі навукоўцаў-гуманітарыяў НАН Беларусі сумесна з вучэбнымі ўстановамі і мясцовымі органамі ўлады рэгулярна праводзяцца на высокім навукова-арганізацыйным узроўні рэспубліканскія і міжнародныя навуковыя канферэнцыі, семінары і «круглыя сталы», якія атрымалі шырокі грамадскі рэзананс і высокую ацэнку з боку навуковай супольнасці.

Праца акадэмічных вучоных-гуманітарыяў мае важнае практычнае значэнне для фарміравання стабільнага палітычнага, ідэйна ўстойлівага ў духоўным плане сацыяльнага асяроддзя. Навуковыя даследаванні накіраваны на захаванне духоўна-маральных і культурна-гістарычных асноў нацыянальнай ідэнтычнасці беларусаў ва ўмовах глабалізацыі. Увогуле гуманітарная навука — носьбіт, выразнік і рухаючая сіла тытульнай нацыі, эканомікі, культуры, удасканалення ўсяго ладу жыцця беларускага народа.

У апошнія гады дзейнасць акадэмічных калектываў набыла ўстойлівую практычную накіраванасць і характарызуецца высокай дынамічнасцю. Прэзідыум НАН Беларусі, навуковыя арганізацыі, вучоныя і спецыялісты канцэнтруюць свае намаганні на рэалізацыі прыярытэтаў сацыяльна-эканамічнага і інавацыйнага развіцця краіны. Робіцца ўсё магчымае для таго, каб забяспечыць выкананне статутных функцый, патрабаванняў Кіраўніка дзяржавы і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь па пашырэнні тэматыкі работ у інтарэсах народнай гаспадаркі, культурнай і сацыяльнай сферы краіны, актывізацыі інавацыйнай дзейнасці.

Рэспубліка Беларусь, якая абрала шлях незалежнага развіцця, востра мае патрэбу ў адукаваных, прадпрыемальных, духоўна багатых людзях, якія адрозніваюцца мабільнасцю, дынамізмам, канструктыўнасцю, валодаюць абвостраным пачуццём адказнасці за лёс краіны, якія здольны самастойна прымаць адказныя рашэнні. Гэта галоўны імператыву паспяховага інавацыйнага развіцця сучаснага беларускага грамадства, які абавязана вырашаць і сацыяльна-гуманітарная навука.

Гуманітарныя навукі павінны забяспечваць прырашчэнне новых ведаў у галіне гісторыі, філасофіі, культуры, мовы, літаратуры, сацыялогіі і эканомікі, каб паспяхова фарміраваць светапогляд беларускага народа, матывацыю асобы да стваральнай творчай дзейнасці, захоўваць гісторыка-культурную і духоўную спадчыну, удасканальваць ідэалагічную працу і грамадзянска-патрыятычнае

выхаванне падрастаючага пакалення, ажыццяўляць экспертна-аналітычную дзейнасць у мэтах вырашэння важнейшых задач сацыяльна-эканамічнага і духоўна-культурнага развіцця незалежнай Рэспублікі Беларусь.

Мадэрнізацыя сацыяльна-эканамічнага механізма, накіраванага на інавацыйнае развіццё Беларусі, будзе паспяховай, калі ў грамадстве зацвердзіцца патрэба не толькі на найноўшыя тэхналагічныя ўклады, якія вызначаюць сутнасць постіндустрыяльнага, інфармацыйнага грамадства, але і на развіццё гуманітарнага рэсурсу — адукацыйнага, ідэалагічнага, маральнага. Менавіта гуманітарныя веды вызначаюць прагрэс грамадскага развіцця, яны не толькі не павінны знаходзіцца «на ўзбочыне» мадэрнізацыйных працэсаў, а, наадварот, з'яўляцца іх ключавым фактарам, іх рухаючай сілай.

Навуковыя даследаванні, якія ажыццяўляюць навукоўцы аддзялення з'яўляюцца арыгінальнымі і выконваюць інстытуцыйную функцыю — захаванне і ўмацаванне асноў беларускай дзяржаўнасці, гарантыю духоўнай бяспекі і цэласнасці краіны. Роля і функцыі гуманітарнай навукі ва ўсебаковым навукова-экспертным забеспячэнні сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі абгрунтоўваецца па наступных напрамках:

1) стварэнне комплексу сучасных сродкаў гуманітарнага навуковага пазнання, якія раскрывалі б прыроду такой шматузроўневай, дынамічнай сацыяльнай рэальнасці, як сучаснае беларускае грамадства;

2) даследаванне характэрных рыс беларускай нацыянальнай культуры не толькі як матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей, але і як сістэмы светапоглядных прынцыпаў, культуры мыслення, норм паводзін, якія складаюць ідэалогію беларускага народа;

3) даследаванне і актуалізацыя старонак айчынай інтэлектуальна-культурнай спадчыны, стварэнне ўмоў для таго, каб памяць пра нашых вялікіх продкаў жыла з пакалення ў пакаленне і выклікала гонар суайчыннікаў шматвяковымі традыцыямі;

4) фарміраванне інавацыйнай культуры мыслення, ініцыятыўнага і творчага падыходу да працы ў кіраўнікоў, спецыялістаў, інжынерна-тэхнічных кадраў, выкладчыкаў, работнікаў, якія задзейнічаны ва ўсіх сферах айчынай эканомікі;

5) раскрыццё асаблівасцей функцыянавання і прыярытэтаў знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь ва ўмовах глабалізацыі, міждзяржаўнага супрацоўніцтва і інтэграцыйных праектаў рознага ўзроўню;

6) кансалідацыя беларускай гуманітарнай супольнасці вакол пошуку выхаду на новыя рубяжы сацыяльна-эканамічнага развіцця, пераадолення крызісу традыцыйных каштоўнасцей і маральных асноў, стварэння свайго роду «духоўнага імунітэту» да разбуральнага ўздзеяння масавай культуры.

Менавіта ў рамках гуманітарных ведаў — філасофіі, сацыялогіі, псіхалогіі, гісторыі і культуры — магчыма весці канструктыўную, лагічна абгрунтаваную, гістарычна вывераную размову аб грамадскай свядомасці, яе актуальных формах і шляхах развіцця, аб патрыятычным выхаванні і сацыяльнай кансалідацыі, аб ролі рэлігіі ў адукацыйна-выхаваўчым працэсе і многіх сумежных праблемах.

Прынцыпова важны той факт, што вынікі даследаванняў вучоных гуманітарных — гэта адметны нацыянальны прадукт, які немагчыма набыць як прамысловую тэхналогію або «ноў-хаў» за мяжой. Выкананне сацыяльна-гуманітарных даследаванняў з'яўляецца справай нацыянальна-дзяржаўнай важнасці і патрабуе значнай дзяржаўнай падтрымкі. У апошнія гады навукова-даследчая праца акадэмічных гуманітарных прыкметна актывізавалася, набыла не толькі навукова-фундаментальную значнасць, але і ўсё больш практыка-арыентаваную накіраванасць.

Вядома, што паспяховае вырашэнне задач мадэрнізацыі патрабуе фарміравання новага класа спецыялістаў: прадпрыемальных, добра адукаваных, якія творча адносяцца да сваёй працы і маюць навыкі кіравання ведамі і рызыкамі.

Кампетэнцыі, пра якія ідзе гаворка, з'яўляюцца міждысцыплінарнымі і перш за ўсё гуманітарнымі. Гэта методыкі і тэхнікі збору і асваення новай інфармацыі, прыёмы пастаноўкі і рашэння творчых задач, навыкі вядзення перамоў, пошуку новых рынкаў збыту і новых сфер дзейнасці. У працэсе падрыхтоўкі кадраў новага пакалення сацыяльна-гуманітарныя веды выконваюць выключна важную ролю. Іх значэнне неацэнна не толькі ў фарміраванні грамадзянскіх, патрыятычных і духоўных якасцей будучых спецыялістаў, але, што надзвычай важна, толькі гуманітарныя веды здольныя вырашаць задачу развіцця творчых здольнасцей будучых спецыялістаў: медыкаў, настаўнікаў, навукоўцаў, інжынераў, тэхнолагаў, канструктараў, кіраўнікоў. Менавіта гуманітарныя веды дазваляюць будучаму спецыялісту ўбачыць незвычайнае ў звычайных з'явах і фактах і зрабіць адкрыццё.

Сістэма падрыхтоўкі такіх спецыялістаў, фарміравання іх кампетэнцый у нас толькі пачынае стварацца, тады як на захадзе прадстаўлена досыць шырока. Напрыклад, у Інстытуце філасофіі арганізавана звыш 30 навукова-метадычных семінараў на прадпрыемствах для кіраўнікоў, інжынераў, работнікаў збытавых падраздзяленняў, аддзелаў кадраў. Семінары прайшлі ў Мінску і ў рэгіёнах Беларусі, у прыватнасці, у Баранавічах. Падрыхтавана спецыяльная праграма семінараў-трэнінгаў для прадпрыемстваў Міністэрства прамысловасці Рэспублікі Беларусь.

У Інстытуце эканомікі распрацаваны буйныя дзяржаўныя праграмы, праграмы развіцця галін і сфер дзейнасці, навукова-тэхнічныя і інвестыцыйныя праекты. У іх ліку: Праграма развіцця ў Рэспубліцы Беларусь лагістычнай сістэмы на перыяд да 2015 года; нацыянальныя праграмы развіцця экспарту Рэспублікі Беларусь на 2006—2010 і 2011—2015 гады; Комплексны прагноз навукова-тэхнічнага прагрэсу Рэспублікі Беларусь на 2011—2030 гады з больш падрабязным яго абгрунтаваннем на 2011—2015 гады; праект Праграмы развіцця аптовага гандлю спажывецкімі таварамі і прадукцыяй вытворча-тэхнічнага прызначэння ў Рэспубліцы Беларусь на 2008—2010 гады; праект Праграмы развіцця ўнутранага гандлю Рэспублікі Беларусь на 2011—2015 гады; праект Праграмы развіцця бытавога абслугоўвання насельніцтва Рэспублікі Беларусь на 2011—2015 гады. Вынікі даследаванняў выкарыстоўваліся пры распрацоўцы Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь, Канцэпцыі рэгіянальнага развіцця да 2015 года, Нацыянальнай праграмы дэмаграфічнай бяспекі краіны на 2011—2015 гады.

Вядзецца работа па адкрыцці сеткі філіялаў Інстытута эканомікі, якія будуць працаваць на гаспадарчарозліковых прынцыпах: Цэнтра фарсайт-даследаванняў для выканання пілотных і поўнамаштабных праектаў нацыянальнага і наднацыянальнага ўзроўню (у чым выказана зацікаўленасць кіраўніцтва Саюзнай дзяржавы); Цэнтра бізнес-праектавання; Цэнтра эканоміка-прававых даследаванняў. Новыя структуры дазваляць прадастаўляць рэкамендацыі ў фармаце сцэнарыяў і дарожных карт: вызначаць верагодныя вектары развіцця сітуацыі, выбіраць найбольш прымальныя варыянты, фармуляваць прапановы па іх дасягненні з указаннем паслядоўнасці рэалізацыі, патрэбных рэсурсаў (кадравых, матэрыяльных і фінансавых) па кожным этапе, адказных выканаўцаў, кантрольных кропак, дзеянняў па мінімізацыі рызык і г. д.

Калектыў навукоўцаў Інстытута сацыялогіі ўпершыню распрацаваў сацыякультурныя партрэты рэгіёнаў, якія з'яўляюцца эфектыўным сродкам выпрацоўкі органамі ўлады адэкватнай стратэгіі развіцця. А такіх праблем досыць шмат, у прыватнасці: нераўнамернасць сацыякультурнага развіцця розных рэгіёнаў; існаванне адрозненняў ва ўзроўні развіцця сацыяльнай інфраструктуры ў сельскай мясцовасці і ў гарадской; адрозненні ва ўзроўні чалавечага патэнцыялу ў горадзе і вёсцы; працягваецца арыентацыя сельскага насельніцтва на гарадское жыццё (у 2005 г. 45 % рэспандэнтаў хацелі б, каб іх дзеці з'ехалі ў горад, а ў 2012 г. 72 %); нежаданне не толькі сельскай, але і гарадской моладзі працаваць у сферы вытворчасці; арыентацыя на невытворчыя прафесіі (рост працоўных вакансій);

праблемы з сістэмай адукацыі аграрыяў (толькі 22% выпускнікоў аграрных ВНУ збіраюцца звязаць свой лёс з сельскай гаспадаркай) і многія іншыя.

Веданне сацыякультурнага партрэта рэгіёна, які ўключае пэўную сукупнасць уяўленняў аб яго праблемах, аб комплексе параметраў і ўзаемасувязях, а таксама пра спецыфіку яго з пункту погляду культуры, эканомікі, сацыяльнай структуры і сацыяльнага кіравання з'яўляецца важнай дапамогай у рэалізацыі буйных Нацыянальных праграм і праектаў. Мэтазгодна правесці ў рэгіёнах семінары, каб выпрацаваць канкрэтныя навуковыя рэкамендацыі, якія будуць садзейнічаць вырашэнню праблем сацыяльна-эканамічнага і духоўна-культурнага развіцця.

Шэраг праектаў, што маюць важнае сацыяльна-эканамічнае значэнне, выканана ў Цэнтры даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры. Сярод іх: «Народная архітэктура Беларусі: традыцыі і роля ў развіцці сельскіх ландшафтаў і адраджэнні вёскі», «Гісторыка-культурная спадчына горада: гісторыка-горадабудаўнічы (архітэктурны) апорны план» да карэкціроўкі Генеральнага плана г. Мінска, «Канцэпцыя экспазіцыйных комплексаў «Сядзіба і жыллё г. Мінска XII—XVI стст.», «Сядзіба і жыллё г. Мінска XI—XIV стст.», «Традыцыі і інавацыі ў сучаснай архітэктуры і дызайне», «Духоўныя традыцыі ў народным жыллі як фактар развіцця экатурызму».

Даследаванні этнолагаў знайшлі адлюстраванне ў буйных манаграфіях «Сучасныя этнакультурныя працэсы», «Хто жыве ў Беларусі», «Этнакультурныя працэсы Усходняга Палесся ў мінулым і сучаснасці». Створаны шэраг падручнікаў, вучэбных дапаможнікаў, слоўнікаў і даведнікаў, якія шырока выкарыстоўваюцца ў навучальным працэсе вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў: «Слоўнік беларускай мовы», «Арфаграфічны слоўнік», «Беларуска-рускі слоўнік» (Т. 1—3), «Руска-беларускі слоўнік» (Т. 1—3).

Навукоўцы Інстытута гісторыі правялі шэраг паспяховых навукова-даследчых работ на тэрыторыі замкавага комплексу ў г. п. Мір, палацава-паркавага комплексу ў в. Свяцк Гродзенскага раёна, Малога Замка і Замкавай гары ў Навагрудку, замкавага комплексу ў в. Любча Навагрудскага раёна, Шклоўскага, Гальшанскага і Крэўскага замкаў. Выкананы сотні экспертыз розных будаўнічых праектаў.

Безумоўна, духоўнае жыццё грамадства — гэта аб'ектыўная з'ява, якая складаецца ў працэсе гістарычнага развіцця і з цяжкасцю паддаецца кіраванню. Ніколі ў гісторыі ніводнай навукі ніводнаму геніяльнаму навукоўцу не ўдавалася сваімі сіламі зрабіць грамадства «шчаслівым». І разам з тым, сучасная гуманітарная навука валодае цэлым арсеналам сродкаў, каб прагназаваць працэсы ў духоўнай сферы, мець магчымасць накіраваць іх у патрэбнае рэчышча. Інстытуты АДДзялення гуманітарных навук і мастацтваў вядуць шырокую даследчую, маніторынговую і экспертна-аналітычную работу для павышэння якасці духоўнага асяроддзя беларускага грамадства ў такіх напрамках, як ідэалагічная сфера, міжкультурны дыялог, захаванне і развіццё нацыянальнай культуры і культур этнічных меншасцей, традыцыі і навацыі ў духоўным жыцці, маральныя асновы грамадскага жыцця, дэмаграфічная бяспека грамадства ў кантэксце захавання традыцыйнай сям'і і сямейных каштоўнасцей, гуманітарная бяспека грамадства і прадзідзеянне дэструктыўным культурам.

Даследаванні, праведзеныя Інстытутам сацыялогіі ў 2012 годзе, сведчаць, што сучасны стан культуры ў Беларусі жыхары краіны ацэньваюць у большай ступені як стабільны, з добрымі перспектывамі развіцця.

Аднак зафіксаваны і некаторыя праблемы: агульны нізкі ўзровень культуры насельніцтва (32,8 %); нізкі ўзровень паўсядзённай (бытавой) культуры насельніцтва (31,2 %); недастатковая вядомасць твораў беларускіх аўтараў (25,8 %); нізкі ўзровень захавання беларускіх традыцый у сям'і (22,4 %); ігнраванне ці недастатковае выкарыстанне беларускай культурна-гістарычнай спадчыны (18,6 %); слабая ўцягнутасць у сусветныя культурныя працэсы (16,3 %); невыкананне беларускіх традыцый і абрадаў насельніцтвам (15,7 %); адсутнасць прадуманай

доўгатэрміновай культурнай палітыкі (14,5 %); засілле «масавай» рускамоўнай культуры (12,4 %); адсутнасць практыкі шырокага выкарыстання беларускай мовы (11,0 %); адсутнасць культурных узораў высокага (сусветнага) узроўню (10,7 %).

З мэтай даследавання прыроды і дынамікі духоўных праблем сучаснага грамадства, а таксама абгрунтавання канкрэтных механізмаў для іх вырашэння спецыялісты Інстытута філасофіі апублікавалі шэраг манаграфічных прац: «Бяспека Беларусі ў гуманітарнай сферы: сацыякультурныя і духоўна-маральныя праблемы», «Духоўна-маральныя каштоўнасці ў фарміраванні сучаснага чалавека», «Свабода сумлення як маральны і прававы імператыў жыццядзейнасці сучаснага чалавека», «Глабальны свет і геапалітыка: культурна-цывілізацыйнае вымярэнне», «Духоўныя ідэалы ў сучаснай культуры Беларусі і каштоўнасці глабалізму».

Супрацоўнікі Інстытута гісторыі наладзілі пастаяннае супрацоўніцтва з музеямі краіны. Праводзіцца мэтанакіраваная работа па атрыбцыі артэфектаў музейных фондаў і падрыхтоўцы новых экспазіцый. Плённае супрацоўніцтва ажыццяўляецца з Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь, Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным, Віцебскім абласным краязнаўчым, Мотальскім музеем народнай творчасці, музеямі прыроды ў нацыянальных парках «Белавежская пушча» і «Прыпяцкі». Распрацаваны навуковыя прапановы па пашырэнні гісторыка-культурнага зместу развіцця турызму ў Нацыянальным парку «Прыпяцкі».

Значную ўвагу даследаванням развіцця культуры, турызму, аховы гісторыка-культурнай спадчыны надаюць навукоўцы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры. Да сённяшняга дня не страціў актуальнасці «Збор помнікаў гісторыі і культуры» ў 8-і тамах, які з'яўляецца асноўнай крыніцай фарміравання дзяржаўнага спісу нацыянальных гісторыка-культурных каштоўнасцей. Значным укладам у захаванне нематэрыяльнай культурнай спадчыны стала шматтомная серыя «Беларуская народная творчасць», якая дазваляе знаёміцца са скарбамі народнай духоўнай культуры Беларусі як у нас у краіне, так і за яе межамі. Пастаянна вядзецца работа па пошуку, навуковым выданні і перакладзе на сучасную беларускую мову помнікаў старажытнабеларускай літаратуры, у тым ліку і тых, якія захоўваюцца за межамі нашай краіны. У апошнія гады выйшаў шэраг прац, накіраваных на навуковае забеспячэнне турызму ў Беларусі. Гэта калектыўная манаграфія «Турыстычная мазаіка Беларусі» (на рускай і англійскай мовах), манаграфіі «Гісторыка-культурныя ландшафты Беларусі», «Падарожжа па Беларусі: гарады і гарадскія пасёлкі». Пачалася праца над праектам электроннага атласа гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, зборы рухомых помнікаў гісторыі і культуры. Выходзіць у свет першы том шматтомнай серыі «Нарысы гісторыі культуры Беларусі».

Інстытуты Аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў сістэматычна выступаюць «пляцоўкай» для ўдасканалення сістэмы адукацыі і выхавання. Напрыклад, навукоўцы Інстытута філасофіі практычна штогод арганізуюць форумы па праблематыцы адукацыі і выхавання. Выдадзены шэраг зборнікаў навуковых работ: «Інфармацыйна-адукацыйныя і выхаваўчыя стратэгіі ў сучасным грамадстве: нацыянальны і глабальны кантэкст», «Філасофскія асновы інавацыйнага развіцця адукацыі і выхавання», «Духоўна-маральнае выхаванне на аснове айчынных культурна-гістарычных і рэлігійных традыцый і каштоўнасцей». Апублікаваны манаграфіі «Гуманітарна-культуралагічная мадэль адукацыі для ўсіх», «Сістэма маральнага выхавання ва ўмовах станаўлення інфармацыйнага грамадства ў Беларусі».

З 2012 года заснаваны новы, вельмі запатрабаваны напрамак дзейнасці — стварэнне сумесных вучэбна-даследчых падраздзяленняў з ВНУ Рэспублікі Беларусь. Гэта забяспечвае не толькі больш цесную каардынацыю акадэмічнага сектара і сектара вышэйшай адукацыі, але і дазваляе студэнтам універсітэтаў на

працягу свайго навучання знаёміцца са спецыфікай работы навуковых устаноў гуманітарнага профілю, актуальнымі задачамі, якія стаяць перад беларускай гуманітарыстыкай, далучацца да працы над заданнямі дзяржаўных праграм навуковых даследаванняў і ўдзельнічаць у камерцыялізацыі навуковых вынікаў праз выкананне гаспадарчых дагавораў. У 2012—2013 гг. пры Інстытуце філасофіі адкрыты філіялы кафедры філасофіі і метадалогіі навукі БДУ, кафедры паліталогіі БДУ, а таксама сумесная кафедра-лабараторыя сацыяльна-гуманітарнай экспертызы ў сферы навукі і адукацыі пры ўдзеле Інстытута сацыяльна-гуманітарнай адукацыі БДЭУ.

Актыўна ўдзельнічаюць у адукацыйным працэсе навукоўцы Інстытута эканомікі. На базе яго створана сумесна з БДУ кафедра міжнародных эканамічных адносін. Многія навукоўцы супрацоўнічаюць з ВНУ краіны, чытаючы курсы лекцый па эканамічных дысцыплінах. Мэтанакіравана ўкараняюць вынікі даследаванняў у навучальны працэс супрацоўнікі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры і Інстытута гісторыі. За апошнія гады наладжана творчае супрацоўніцтва з 20 вышэйшымі навучальнымі ўстановамі краіны.

Творча працуе калектыў Інстытута гісторыі, які стаў арганізатарам знакавых навукова-патрыятычных мерапрыемстваў. Сумесна з рэдакцыяй газеты «Звязда» 14 лютага 2012 г. праведзены «круглы стол» «Гісторыя Перамогі: недапушчэнне фальсіфікацый Вялікай Айчыннай вайны, ўшанаванне подзвігу партызан і падпольшчыкаў». Сумесна з камітэтам па адукацыі Мінгарвыканкама, упраўленнем адукацыі адміністрацыі Маскоўскага раёна г. Мінска, Прадстаўніцтвам Рассупрацоўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь, Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэтам імя М. Танка ў 2011—2013 гг. у гімназіі № 174 г. Мінска прайшлі IV, V і VI Міжнародныя маладзёжныя навукова-практычныя канферэнцыі «Вялікая Айчынная вайна 1941—1945 гадоў у гістарычнай памяці народа».

Важным кампанентам захавання гісторыка-культурнай спадчыны і гістарычнай памяці народа з'яўляецца работа па вывучэнні і прапагандзе гісторыі філасофскай, грамадска-палітычнай і рэлігійнай думкі Беларусі. Менавіта на старонках філасофскіх і рэлігійных трактатаў, палемічных работ у канцэнтраванай форме выказваецца «дух» нашага народа, асновы яго светапогляду і базісныя каштоўнасці. Работа па папулярызацыі гісторыка-філасофскай спадчыны Беларусі нясе значны «іміджавы» патэнцыял, дэманструе, што на працягу стагоддзяў наша краіна была важным інтэлектуальным цэнтрам на еўрапейскім кантыненте, па многіх параметрах не саступала філасофскім школам Германіі, Англіі, Францыі, Расіі. Прынцыпова важна, што рэканструкцыя інтэлектуальнай гісторыі народа — гэта тая даследчая праца, якой ніхто і ніколі не стане займацца за межамі Беларусі, а яе вынікі — асаблівы нацыянальны прадукт, які немагчыма набыць як прамысловую тэхналогію або ноў-хаў за мяжой.

Навукоўцы Інстытута філасофіі падрыхтавалі і выдалі тры тамы 6-томнай «Гісторыі філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі», а таксама першы том 3-томнай «Гісторыі эстэтычнай думкі Беларусі».

Вялікая работа вядзецца па вывучэнні беларускай мовы і літаратуры. У апублікаваных выпусках «Гістарычнага слоўніка беларускай мовы» ўпершыню лексікаграфічную апрацоўку атрымалі каля 40000 новых лексічных адзінак. «Гістарычны слоўнік беларускай мовы» — першы і адзіны ў айчыннай гуманітарыстыцы даведнік, які з максімальнай паўнатай адлюстроўвае багацце слоўнікавага фонду беларускай мовы ў перыяд XIV—XVIII стст., з'яўляецца надзейнай крыніцай пазнання мінулага Беларусі, дае багатую інфармацыю аб сацыяльна-эканамічным жыцці, матэрыяльнай і духоўнай культуры беларускага народа. Супрацоўнікі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры прымаюць актыўны ўдзел у распрацоўцы доўгачасовага праекта «Агульнаславянскі лінгвістычны атлас». Гэта найбуйнейшы праект у гісторыі сусветнай лінгвагеаграфіі, над якім працуюць мовазнаўцы ўсіх славянскіх краін і Германіі. У папулярызацыі ведаў

пра паходжанне беларускага народа, аб яго матэрыяльнай і духоўнай культуры, сучасных этнакультурных працэсах вялікую ролю выконвае шматтомнае выданне «Беларусы». Шматтомныя выданні «Гарады і вёскі Беларусі», «Беларусы», «Гісторыя беларускай літаратуры» карыстаюцца шырокай вядомасцю ў краіне і за мяжой. Манаграфіі «Мужчынскі касцюм Беларусі» і «Жаночы касцюм Беларусі» выклікалі вялікую цікавасць, у тым ліку з боку мастакоў, мадэльераў, сцэнографіў і былі ўдасцелены прэміі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Вялікая работа ажыццяўляецца на базе створанай у Цэнтры даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры музейнай калекцыі. Штогод музей наведваюць каля 5 тыс. чалавек, працуе вучэбна-метадычны цэнтр, штогод праходзяць практыку звыш 120 студэнтаў ВНУ. Шырока пазіцыруецца мастацтва Беларусі дзякуючы выставам за мяжой. Пашыраецца праца навукоўцаў з рэгіёнамі і Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, накіраваная на папулярызацыю гісторыка-культурнай спадчыны і аказанне неабходнай метадычнай дапамогі ўстановам культуры на месцах.

У справе папулярызацыі архітэктурнай спадчыны Беларусі важнае месца займаюць новыя шматтомныя працы «Архітэктурна Беларусі: нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце», «Праваслаўныя храмы Беларусі», «Каталіцкія храмы Беларусі», манаграфія «Беларусь у малюнках Напалеона Орды».

У Інстытуце гісторыі паспяхова функцыянуе ўнікальная Археалагічная навукова-музейная экспазіцыя, якая не толькі яскрава адлюстроўвае самую багатую гісторыка-культурную спадчыну нашых продкаў, але і выразна сведчыць аб глыбокай гісторыі фарміравання беларускага этнасу і дзяржаўнасці, з'яўляецца асновай навукова-інфармацыйнага і адукацыйнага цэнтра. Шэраг выданняў, падрыхтаваных навукоўцамі, атрымалі прызнанне шырокай айчынай і замежнай грамадскасці. Многія з іх не маюць аналагаў у свеце. Сярод іх: першыя два тамы чатырохтомнага «Вялікага гістарычнага атласа Беларусі» (Т. 1. Мн., 2009; Т. 2. Мн., 2013); калектыўная манаграфія, а таксама зборнік дакументаў і матэрыялаў «1941: Страна в огне»: кн. 1. «Очерки» (М., 2011); кн. 2. «Документы и материалы» (М., 2011), гэта першая пасля распаду СССР буйная міжнародная гістарычная работа аб пачатковым этапе Вялікай Айчыннай вайны стала сапраўдным прарывам у справе збліжэння навуковых ацэнак у ваеннай гістарыяграфіі Беларусі, Расіі і Украіны; выдадзеная ў ініцыяванай Інстытутам гісторыі серыі «Старажытныя гарады Беларусі» калектыўная манаграфія «Полацк» (Мн., 2012); унікальнае фундаментальнае выданне «Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII — пачатку XXI ст.» у 2-х кнігах (Мн., 2011—2012), у якім абгрунтавана новая канцэпцыя генезісу і фарміравання беларускай дзяржаўнасці; унікальнае выданне «Археалагічная спадчына Беларусі — Archaeological Heritage of Belarus» (Мн., 2012), якое атрымала Дыплом лаўрэата ў намінацыі «Гран-пры» Міжнароднага конкурсу «Навуковая кніга-2012» у Маскве; калектыўная манаграфія «Гісторыя Пінска. Ад старажытнасці да сучаснасці» (Мн., 2012); калектыўная манаграфія «Гісторыя Беларускай чыгункі. 3 стагоддзя XIX у стагоддзе XXI» (Мн., 2012), якая атрымала Гран-пры ў намінацыі «Залатыя скрыжалі» Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі-2013».

Інстытут гісторыі ажыццяўляе навуковае суправаджэнне будаўнічых работ, якія праводзяцца на тэрыторыі Беларусі. Важна, што ахоўныя мерапрыемствы непасрэдна звязаны з тэматыкай фундаментальных даследаванняў, іх выкананне ў значнай ступені садзейнічае развіццю археалагічнай навукі. Яскравым прыкладам гэтага — маштабныя комплексныя навуковыя даследаванні на тэрыторыі будаўніцтва Нежынскага горна-абагачальнага камбіната калійных соляў і аб'ектаў яго інфраструктуры ў Любанскім раёне Мінскай вобласці. Выкананне гэтага праекта дазволіла ўпершыню ў археалагічнай навуцы да пачатку будаўніцтва цалкам раскапаць гарадзішча жалезнага веку Обчын на плошчы каля 20 тыс. кв. м.

Актыўна вядзецца работа па супраўніцтве ў духоўна-маральнай сферы з Беларускай Праваслаўнай Царквой. У 2004 годзе была падпісана «Праграма супрацоўніцтва Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Беларускай Праваслаўнай Царквы», якая актыўна рэалізуецца ў мностве сумесных праектаў. Велізарны рэзананс меў праведзены ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 23 кастрычніка 2008 г. Міжнародны «круглы стол» «Хрышчэнне Русі ў лёсах народаў Расіі, Беларусі і Украіны», прысвечаны 1020-годдзю Хрышчэння Русі. У рабоце «круглага стала» прынялі ўдзел Свяцейшы Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Алексій II, Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт, старшыня Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Міхаіл Мясніковіч, шматлікія навукоўцы і грамадскія дзеячы. За апошнія гады праведзены дзясяткі навукова-грамадскіх і духоўна-культурных мерапрыемстваў, якія выклікалі вялікую цікавасць і станючы грамадскі рэзананс. Значнымі падзеямі ў навуковым і духоўным жыцці сталі міжнародныя навуковыя канферэнцыі «Куцеінскія чытанні» (2006), «Беларусь: дзяржава, рэлігія, грамадства» (2007), «Духоўна-маральнае выхаванне на аснове айчынных культурна-гістарычных і рэлігійных традыцый і каштоўнасцей» (2010), «Святыя зямлі Беларускай: Сафія Слуцкая» (2012), «круглы стол» «Рэлігійны фактар нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь» (2012), грамадскі форум «Духоўна-маральны фактар нацыянальнай бяспекі» (2012). У рабоце гэтых прадстаўнічых форумаў бралі ўдзел дзяржаўныя і грамадскія дзеячы, кіраўніцтва Беларускай Праваслаўнай Царквы, супрацоўнікі Аганды гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі, выкладчыкі Мінскіх духоўных акадэміі і семінарыі ў Жыровічах, супрацоўнікі Міжнароднага дабрачыннага фонду «Сям'я — Яднанне — Айчына», шматлікія навукоўцы, прадстаўнікі культуры, духавенства і шырокай грамадскасці Беларусі і замежжа.

У гэтай сувязі неабходна адзначыць правядзенне Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Хрышчэнне Русі ў лёсах народаў Беларусі, Расіі і Украіны: выбар цывілізацыйнага шляху», якая адбылася 6—7 чэрвеня 2013 г. У ёй прынялі ўдзел больш за 450 удзельнікаў і гасцей — прадстаўнікі акадэмічнай і вузаўскай навукі Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы; тэолагі, прадстаўнікі Рускай, Беларускай, Украінскай і Польскай праваслаўных цэркваў; журналісты; дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь і Сейма Польскай Рэспублікі, грамадскія дзеячы з Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Германіі.

Правядзенне падобных мерапрыемстваў з'яўляецца непасрэднай, практычнай ідэалагічнай працай, накіраванай на кансалідацыю беларускай нацыі, забеспячэнне гарманізацыі грамадскіх адносін, фарміраванне патрыятызму, грамадзянскай актыўнасці і адказнасці, захаванне культурна-гістарычнай пераемнасці і грамадзянскай свядомасці. Гэта неабходна для ўмацавання духоўна-маральных і ідэалагічных асноў беларускага грамадства. Канструктыўны дыялог навукоўцаў, прадстаўнікоў Царквы і грамадскасці па актуальных надзённых пытаннях канфесійнага жыцця, развіцця дзяржавы і грамадства нязменна выклікае зацікаўленую дыскусію і адпаведны грамадскі рэзананс.

Навуковыя ўстановы адрозніваюцца актыўна супрацоўнічаюць з многімі замежнымі ўстановамі і арганізацыямі. Многія навукова-даследчыя праекты накіраваны на фарміраванне і ўмацаванне іміджу Беларусі як значнага інтэлектуальна-культурнага цэнтра на еўрапейскай прасторы, пазіцыянаванне нашай краіны як дзяржавы з высокім патэнцыялам для супрацоўніцтва ў навукова-тэхнічнай, адукацыйнай, культурнай, турыстычнай сферах.

Яркім прыкладам такога міжнароднага супрацоўніцтва з'яўляецца XV Міжнародны з'езд славістаў, праведзены 20—27 жніўня 2013 года ў г. Мінску. Міжнародныя з'езды славістаў — гэта буйнейшыя навуковыя форумы, на якіх абмяркоўваюцца праблемы развіцця славянскіх моў, літаратур, культур і фальклору ў іх узаемадзеянні. Яны праходзяць кожныя пяць гадоў па чарзе ў славянскіх краінах, пачынаючы з 1929 года, і маюць вялікае значэнне для

ўмацавання славянскага адзінства і пашырэння ролі славянскіх культур, моў і літаратур у сучасным свеце.

У Рэспубліцы Беларусь такі з'езд праводзіўся ўпершыню і адыграў важную ролю для ўмацавання прэстыжу нашай краіны ў міжнароднай супольнасці, перш за ўсё ў славянскіх краінах. У рабоце яго прынялі ўдзел больш за 500 вучоных з 34 краін свету. Навуковая праграма і ўзровень арганізацыі атрымалі высокую ацэнку замежных удзельнікаў, што, безумоўна, будзе садзейнічаць умацаванню станоўчага іміджу нашай краіны ў вачах міжнароднай супольнасці, а таксама пашырэнню ведаў пра нашу краіну, пра беларускую мову, літаратуру і культуру ў свеце.

Адказваючы на выклікі часу сацыяльна-гуманітарныя навукі разгортваюць сістэмную работу па вырашэнні праблем метадалогіі дзяржаўнага будаўніцтва, сацыяльнага кіравання, адукацыі і выхавання, камунікацыі, міжкультурнага ўзаемадзеяння і інтэграцыі. Важнейшымі задачамі вучоных АДДЗЯЛЕННЯ гуманітарных навук і мастацтваў на бліжэйшую перспектыву з'яўляецца выкананне шэрагу цікавых праектаў.

Вучоныя-філосафы працягнуць творчую работу над падрыхтоўкай і выданнем 4-га, 5-га, 6-га тамоў «Гісторыі філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі», 2-га і 3-га тамоў «Гісторыі эстэтычнай думкі Беларусі» як інфармацыйна-метадычнай асновы дзейнасці ў сферы адукацыі і грамадзянска-патрыятычнага выхавання, прапаганды нацыянальнай філасофскай і культурнай спадчыны, удасканалення іміджу Беларусі як дзяржавы з багатымі духоўнымі традыцыямі. Каштоўнай працай з'явіцца стварэнне вучэбна-метадычнага комплексу па фарміраванні прафесійных кампетэнцый у галіне міжкультурнага супрацоўніцтва, выкарыстанні інструментаў рэгіянальнай і еўразійскай інтэграцыі ў інтарэсах сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны. Разгорнута работа па распрацоўцы і апрабаванні сістэмы ўдасканалення арганізацыйна-кіраўнічых працэсаў на прадпрыемствах (у арганізацыях) на аснове сучасных інфакагнетыўных тэхналогій і менеджменту ведаў, сацыяльна-гуманітарных тэхналогій фарміравання культуры асобаў як сродку процідзеяння асацыяльным формам паводзін, вучэбна-метадычнага забеспячэння і механізмаў функцыянавання сеткі кластараў (груп) ідэалагічнай і палітыка-асветніцкай дзейнасці.

Гісторыкі будуць актыўна працаваць над навуковым суправаджэннем будаўнічых работ, каб забяспечыць вывучэнне і захаванне гісторыка-культурнай спадчыны краіны. Вядзецца актыўная работа па падрыхтоўцы і выданню 3-га і 4-га тамоў «Вялікага гістарычнага атласа Беларусі», картаграфічны матэрыял якога стане асновай для падрыхтоўкі фундаментальных работ па гісторыі Беларусі, вучэбна-метадычнай літаратуры для ўстаноў адукацыі Рэспублікі Беларусь. Запланаваны цікавы праект па вывучэнні гісторыка-культурнай спадчыны Нацыянальнага парку «Браслаўскія азёры», каб выпрацаваць канкрэтныя рэкамендацыі па яе практычным выкарыстанні. Сумесна з гарадскім выканаўчым камітэтам Брэста будзе ажыццяўляцца праект «Брэсцкая крэпасць-2019», які прадугледжвае аднаўленне элементаў архітэктурнага ландшафту сярэднявечавага Брэсця з мэтай павелічэння турыстычнай прывабнасці сучаснага Брэста.

Цікавыя задумы ў галіне вывучэння і развіцця культуры і архітэктуры. Навукоўцы актывізуюць работу па распрацоўцы рэкамендацый, накіраваных на выкарыстанне нацыянальных і рэгіянальных рыс у сучаснай архітэктуры горада і вёскі. Будзе прадоўжана работа па падрыхтоўцы фундаментальнага шматтомнага выдання «Гісторыя культуры Беларусі». Працягнуцца даследаванні, накіраваныя на развіццё турызму, захаванне гістарычных паркаў, а таксама на рэалізацыю дзяржаўнай праграмы «Замкі Беларусі». Важнай дзяржаўнай справай з'явіцца падрыхтоўка навуковых рэкамендацый па распрацоўцы тэхналогіі рэстаўрацыі слупкіх паясоў.

Шмат задум і творчых праектаў маюць літаратары і мовазнаўцы, якія ў бліжэйшай перспектыве займуцца стварэннем нарматыўнага даведніка і нацыяналь-

нага корпуса гідронімаў Беларусі, што будзе садзейнічаць уніфікацыі выкарыстання гідронімаў у нарматыўных прававых актах, сродках масавай інфармацыі, навучальных выданнях, у картаграфічнай прадукцыі, пры правядзенні дэлімітацыі і дэмаркацыі дзяржаўных межаў. Рыхтуецца новае выданне аднатомнага Тлумачальнага слоўніка беларускай літаратурнай мовы з улікам новых правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. Прадоўжыцца работа над каментаванымі выданнямі твораў класікаў беларускай літаратуры і помнікаў нацыянальнай пісьменнасці з мэтай актуалізацыі ў сучасным грамадстве высокіх маральных каштоўнасцей, выпрацаваных беларускім народам на працягу яго шматвяковай гісторыі. Актуальным з'яўляецца маніторынг літаратурнага працэсу ў краіне і свеце, актывізацыя літаратурнай крытыкі ў мэтах фарміравання актыўнай грамадзянскай пазіцыі айчынных пісьменнікаў, выпрацоўкі і ўмацавання ў насельніцтва, асабліва ў моладзі, ідэалагічных прынцыпаў, якія адпавядаюць задачам дзяржаўнага будаўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь.

Вялікія задумы ў айчынных сацыёлагаў, якія працягнуць сацыялагічны маніторынг сацыяльна-палітычнай і эканамічнай сітуацыі ў краіне. Важнай задачай з'явіцца распрацоўка мадэлі прагназавання развіцця кадравага патэнцыялу беларускай навукі і сістэмы ўзнаўлення навуковых кадраў па прыярытэтных навукова-тэхнічных напрамках.

Творчыя планы акадэмічнай эканамічнай навукі будуць падпарадкаваны навукова-экспертнаму забеспячэнню рашэнняў, якія прымаюцца органамі дзяржаўнага кіравання ў сацыяльна-эканамічнай сферы. Прадоўжыцца маніторынг і навуковае суправаджэнне рэалізацыі Нацыянальнай праграмы развіцця экспарту Рэспублікі Беларусь на 2011—2015 гады. Важнай задачай з'яўляецца маніторынг і аналіз сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны і падрыхтоўка серыі інфармацыйна-аналітычных запісак па асноўных напрамках сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны і навуковае забеспячэнне дзейнасці Міністэрства фінансаў Рэспублікі Беларусь.

Агульнавядома, навуковы прагрэс значна апярэджвае духоўнае развіццё чалавека і грамадства ў цэлым. Гэты працэс значна ўзмацняецца ў перыяд трансфармацыйнага пераходу ад адной мадэлі грамадства да другой. Грамадскае жыццё заўсёды суправаджаецца бурнымі працэсамі ў духоўным жыцці, прыводзіць да істотных змен у свядомасці людзей. У гэты перыяд чалавеку надзвычай патрэбна духоўная апора. Духоўнасць пераапрацоўвае распаўсюджванню бяздумнага ў жыцці чалавецтва. Духоўнае асэнсаванне ўласнага быцця дазволіць чалавецтву, у тым ліку і нам, беларусам, разумець нас сённяшніх і нас заўтрашніх, адпавядаць патрабаванням нацыянальнай ідэалогіі, духоўнай прыродзе і традыцыям беларускага народа.

Без сумненняў можна сцвярджаць, што беларускі народ не толькі можа, але і павінен ганарыцца дасягненнямі айчынных навукоўцаў, якія ўносяць вызначальны ўклад у навукова-тэхнічны прагрэс і сацыяльна-эканамічнае развіццё Рэспублікі Беларусь.

